

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Деркач Олена Олександрівна, 1979 року народження, громадянка України, освіта вища, закінчила у 2013 році Міжнародний Соломонів Університет, здобула ступінь вищої освіти «Магістр» за спеціальністю «Правознавство», виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Міжнародне право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, м. Київ від № 280-34 від «01» червня 2026 року, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради - **Марини МЕДВЕДЄВОЇ**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Рецензентів - **Марини ХМАРИ**, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри міжнародного бізнесу Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Богдана КРИВОЛАПОВА, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри міжнародного приватного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Офіційних опонентів - **Олени БІСЮК**, кандидата юридичних наук, доцента, директора ННІ міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»;

Івана АБЛАЗОВА, кандидата політичних

наук, професора, начальника першої кафедри Другого навчально-наукового інституту Воєнної академії імені Євгенія Березняка;

на засіданні «15» вересня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» **Деркач Олені Олександрівні**, на підставі публічного захисту дисертації **«Становлення міжнародно-правового регулювання використання штучного інтелекту у військових цілях»** за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Дисертацію виконано у Навчально-науковому інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник – **Ігор ЗАБАРА**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, що повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), та містить нові науково-обґрунтовані результати, а саме:

Уперше обґрунтовано розуміння військового штучного інтелекту як цілісного комплексного об'єкта міжнародно-правового регулювання, правове значення якого не обмежується окремими автономними системами озброєння, а охоплює весь цикл прийняття рішень у сфері застосування сили, включаючи збір та обробку даних, розвідку, підтримку командування, автономізацію окремих функцій, вибір цілей, кібероперації та інші форми алгоритмічного забезпечення військової діяльності; Запропоновано багаторівневу модель становлення міжнародно-правового регулювання військового ШІ, у межах якої національні та регіональні підходи формують первинні моделі поєднання технологічних інновацій і правового контролю, НАТО забезпечує їх союзницьку процедурну конкретизацію, REAİM формує глобальний політико-експертний простір вироблення спільних підходів, а ООН забезпечує універсалізацію відповідної міжнародно-правової проблематики; Здійснено систематизацію

американського, європейського та досліджених далекосхідних підходів до регулювання військового ШІ як взаємопов'язаних елементів ширшого процесу формування майбутнього міжнародно-правового режиму та встановлено їх поступову конвергенцію навколо спільних процедурних гарантій, зокрема людського контролю, правової експертизи, верифікації і валідації, аудиту, простежуваності, управління даними, оцінки ризиків та відповідальності протягом життєвого циклу системи; Обґрунтовано, що основна проблема міжнародно-правового регулювання військового ШІ полягає не у відсутності застосовного права, а у недостатній пристосованості процедур реалізації чинних міжнародно-правових норм до алгоритмічної, автономної, технічно складної та багаторівневої природи військових систем ШІ, у зв'язку з чим норми міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини, міжнародної відповідальності та міжнародної безпеки потребують нових процедурних форм реалізації.

Удосконалено науковий підхід до розуміння штучного інтелекту як технології подвійного використання шляхом обґрунтування взаємозв'язку цивільного, безпекового та військового вимірів його застосування і встановлення того, що міжнародно-правова оцінка відповідної системи має враховувати не лише її технологічну основу, а й цільове призначення, контекст застосування, суб'єкта використання, рівень автономності та можливі правові наслідки; Характеристику ролі НАТО у становленні міжнародно-правових засад відповідального військового ШІ шляхом визначення натівського підходу як інституційно-стандартизаційної, а не договірної моделі, що поєднує міжнародно-правові принципи, політичні зобов'язання, внутрішні процедури оцінки і тестування, технологічну інфраструктуру, інтероперабельність та союзницьку інноваційну взаємодію.

Набули подальшого розвитку доктринальні положення про REAIM як проміжне глобальне політико-правове та політико-експертне середовище становлення регулювання військового ШІ, значення якого полягає у переході від вузької проблематики летальних автономних систем озброєння до комплексного розгляду систем підтримки прийняття рішень, алгоритмічної розвідки, кібероперацій, автономних платформ, генеративного ШІ, управління даними та їхнього впливу на міжнародну безпеку і стратегічну стабільність; Доктринальний підхід до визначення ролі ООН у формуванні універсальних засад регулювання військового ШІ, відповідно до якого специфіка універсального рівня полягає не у створенні завершеного спеціального договірної режиму, а у формуванні мінімально узгоджених міжнародно-правових, гуманітарних, технічних та безпекових орієнтирів, здатних слугувати основою для розвитку національних

процедур, міждержавного співробітництва та майбутніх міжнародно-правових інструментів.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено у восьми наукових публікаціях здобувачки, зокрема в 3 наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, та 1 статті в зарубіжному науковому фаховому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Статті опубліковано не більше однієї в одному випуску (номері) наукового видання:

1. Aliksieienko, I., Huta S., Bohuslavets, A., Derkach, O., Derkach, O., The use of artificial intelligence for analysing the impact of Military Technical Cooperation on political alliance establishment in XX-XXI centuries. *Clio. Revista de Historia, Ciencias Humanas y Pensamiento Critico*. 2025. Vol. 5, Issue 10. P. 2132-2162. Scopus <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59975755200&origin=resultslist>

2. Деркач О.О. Міжнародний захист прав людини в умовах діджиталізації та розвитку штучного інтелекту: міжнародно-правові стандарти. Приватне та публічне право. 2024. № 4. С. 82-88. https://pp-law.in.ua/archive/4_2024/17.pdf

3. Derkach O., Zabara I., Artificial intelligence: military challenges to international order and contours of international legal regulation. *Actual Problems of International Relations*. 2025. Vol. 1, No. 161. <https://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3939>

4. Забара І.М. Деркач О.О. Технології військового штучного інтелекту: сучасні міжнародно-правові напрямки наукових досліджень. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Том 5, №86. С. 241-245. <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/321386>

У дискусії взяли участь голова разової спеціалізованої вченої ради, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Марина МЕДВЕДЄВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна без зауважень.

Марина ХМАРА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Подальшого поглиблення могло б набути питання співвідношення політико-правових документів у сфері військового ШІ з джерелами міжнародного права у формально-юридичному розумінні.

2. Перспективним є подальший аналіз механізмів реалізації відповідальності держав у випадках використання військових систем ІІІ, особливо за умов залучення приватного сектору, транснаціональних технологічних компаній та багаторівневих ланцюгів розробки і впровадження таких систем.

Богдан КРИВОЛАПОВ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного приватного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У деяких частинах дисертації спостерігається певна перевантаженість описом міжнародних ініціатив та підготовчих процесів до прийняття відповідних міжнародних документів. Подекуди це створює враження надмірної описовості матеріалу.

2. Крім того, на думку рецензента, автору доцільно було б більш глибоко проаналізувати проблематику міжнародно-правової відповідальності за використання систем штучного інтелекту у військовій сфері. Зокрема, додаткової уваги потребують питання відповідальності держав, міжнародних організацій та приватних суб'єктів за наслідки застосування автономних систем озброєння.

3. У роботі місцями спостерігається значний обсяг військово-технічного опису окремих технологій та систем штучного інтелекту, що інколи ускладнює сприйняття основного змісту дисертації та її міжнародно-правової складової.

4. Окремі терміни та категорії, пов'язані з автономними системами озброєння та штучним інтелектом, використовуються у роботі в різних значеннях, що інколи потребує додаткового термінологічного уточнення.

Олена БІСЮК, кандидат юридичних наук, доцент, директор ННІ міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет». Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У роботі доцільно було б ще чіткіше розмежувати поняття «інститут штучного інтелекту в міжнародному праві», «правовий режим військового штучного інтелекту» та «міжнародно-правове регулювання автономних систем озброєнь». У дисертації ці категорії загалом використовуються коректно, однак їх додаткове теоретичне розведення посилило б категоріальний апарат дослідження.

2. Більшій деталізації потребує питання юридичного значення актів м'якого права у сфері військового штучного інтелекту. Авторка слушно визначає м'яке право як важливий етап становлення регулювання, проте

доцільно було б глибше показати, за яких умов політичні декларації, керівні принципи, кодекси поведінки і технічні стандарти можуть впливати на формування юридично значущої практики держав.

3. У дослідженні переконливо розкрито значення REAIM, однак його співвідношення з процесами у межах Конвенції про конкретні види звичайної зброї могло б бути подане більш розгорнуто. Зокрема, корисним було б окремо показати, чи є REAIM доповненням до переговорів щодо автономних систем озброєнь, чи ширшим форматом, який поступово виходить за межі класичної дискусії про летальні автономні системи.

4. Потребує подальшого розвитку питання участі приватного сектору у створенні, постачанні, тестуванні та підтримці військових систем штучного інтелекту. У роботі це питання порушується, однак для міжнародно-правової оцінки важливо було б глибше розкрити, як саме участь приватних технологічних компаній впливає на встановлення відповідальності держави, належну обачність, контроль за експортом технологій та захист даних.

5. Доцільним напрямом поглиблення дослідження могла б бути конкретизація українського виміру теми. Дисертація має міжнародно-правовий характер і не повинна перетворюватися на аналіз національного законодавства, однак з огляду на безпекові умови України окреме розкриття можливих підходів до формування позиції України в ООН, REAIM, НАТО та інших міжнародних форматах посилило б практичну спрямованість роботи.

Іван АБЛАЗОВ, кандидат політичних наук, професор, начальник першої кафедри Другого навчально-наукового інституту Воєнної академії імені Євгенія Березняка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Найбільш суттєве методологічне питання стосується меж об'єкта і предмета дослідження. Об'єкт визначено через міжнародно-правові відносини у військовій сфері. Водночас значна частина першого розділу охоплює загальне становлення штучного інтелекту, глобалізацію, інтелектуальну власність, медицину, транспорт, цифрові послуги, захист персональних даних, алгоритмічну дискримінацію та цивільне регулювання.

Залучення такого матеріалу може бути виправдане подвійним призначенням технологій. Але цей зв'язок не всюди показано безпосередньо. У результаті окремі фрагменти виходять за межі визначеного поля дослідження і наближають роботу до загального огляду міжнародно-правового регулювання штучного інтелекту.

Краще було б залишити цивільні приклади лише там, де вони пояснюють походження конкретних військових технологій, транскордонний рух даних, роль приватних розробників, експортний контроль або можливість перенесення процедур оцінки ризиків у військову сферу. Це дозволило б чіткіше утримувати дослідження у межах заявленого об'єкта та предмета.

2. У дисертації відсутнє окреме завершене авторське визначення поняття «військовий штучний інтелект». Авторка докладно описує його функції, напрями використання та правове значення. Також зазначається, що військовий ШІ є комплексним об'єктом міжнародно-правового регулювання. Проте стислої дефініції з переліком істотних ознак не сформульовано.

Для роботи, в якій відповідне поняття винесено у тему, предмет, завдання та положення наукової новизни, краще було б запропонувати таке визначення. Воно мало б охоплювати технологічну основу системи, її військове призначення, суб'єкта використання, характер виконуваних функцій, ступінь автономності та можливі юридично значущі наслідки.

Доцільно було б виходити з того, що військовий штучний інтелект становить сукупність програмних, програмно-апаратних та алгоритмічних систем, які розробляються, інтегруються або використовуються у військовому середовищі для виконання функцій аналізу даних, розвідки, планування, управління, цілевказання, кібероперацій, логістики, автономного руху чи застосування сили. При цьому військовий характер системи має визначатися не лише її походженням, а й призначенням, способом інтеграції, контекстом використання та наслідками застосування.

3. Дискусійним є постійне використання конструкції «інститут штучного інтелекту в міжнародному праві». У теорії права інститут передбачає наявність відносно відокремленої та внутрішньо узгодженої сукупності норм, які регулюють однорідну групу відносин. У самій дисертації неодноразово доводиться, що регулювання військового ШІ залишається фрагментарним, багаторівневим і формується на перетині різних галузей.

Тому краще було б чіткіше розмежувати штучний інтелект як комплексний об'єкт міжнародно-правового регулювання, формований регуляторний режим та завершений міжнародно-правовий інститут. На цьому етапі більш обережно видається категорія «напрям становлення міжнародно-правового регулювання» або «комплексний регуляторний режим, що формується».

Це не лише термінологічна деталь. Від відповіді на це питання залежить логіка всієї роботи.

4. Методологічний апарат потребує більшої операціоналізації. Порівняльно-правовий метод заявлено для аналізу американського, європейського, далекосхідного та натівського підходів, однак критерії їх зіставлення не виділено в єдиній системі.

Краще було б сформувати порівняльну матрицю, яка включала б правову природу документів, сферу їх дії, визначення штучного інтелекту, рівень людського контролю, процедури тестування, правову експертизу, правила управління даними, механізми відповідальності та інституції нагляду. За такої побудови висновок про спільне нормативне ядро виглядав би більш перевірюваним.

Також з огляду на назву роботи доцільним було б окремо застосовувати історико-правовий метод. Поняття «становлення» передбачає не лише опис сучасного стану, а й визначення етапів, переходів, причин зміни підходів і критеріїв періодизації.

5. Потребує додаткового обґрунтування вибір держав і регіонів для порівняльного аналізу. Американська та європейська моделі мають зрозуміле значення для предмета роботи. Далекосхідний підхід представлено переважно Китаєм і Республікою Корея. Однак не пояснено, чому саме ці держави є достатніми для характеристики всього далекосхідного напрямку та чому поза основним аналізом залишено інші держави, які мають розвинені військові технології.

Краще було б прямо визначити критерії вибору кейсів. Наприклад, рівень технологічного розвитку, наявність оборонної стратегії штучного інтелекту, участь у міжнародних дискусіях, наявність правових процедур або відмінність політико-правової моделі.

6. У роботі іноді недостатньо чітко розмежовано джерела міжнародного права, акти м'якого права, політичні декларації, технічні стандарти, союзницькі документи та матеріали конференцій. Усі вони впливають на становлення регулювання, проте мають різну юридичну природу.

Краще було б подати окрему класифікацію використаних регуляторних інструментів. Це дозволило б точніше визначити, які документи створюють юридичні зобов'язання, які конкретизують порядок виконання чинних норм, які встановлюють політичні стандарти, а які мають лише рекомендаційне або технічне значення.

Особливої обережності потребують положення про REAIM як нормативне середовище та резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 79/239 як перше універсальне доктринальне закріплення військового штучного інтелекту. Такі висновки є цікавими, але краще було б чіткіше пояснити зміст поняття «доктринальне закріплення» та його співвідношення з юридично обов'язковою нормою.

7. Загальні висновки переважно відображають результати дослідження, однак їх структура не повністю відтворює послідовність завдань, сформульованих у вступі. У вступі визначено вісім комплексних завдань, тоді як висновки подано як низку нумерованих узагальнень. Частина з них повторює положення наукової новизни, частина характеризує теоретичне і практичне значення, а частина містить перспективні пропозиції.

Краще було б побудувати загальні висновки відповідно до завдань дослідження. Один результат або група взаємопов'язаних результатів мають прямо відповідати конкретному завданню. Це дозволило б чітко простежити логіку: завдання, застосований метод, одержаний результат, елемент новизни.

Деякі завдання також є занадто комплексними. Наприклад, останнє завдання одночасно передбачає визначення ролі ООН і формулювання авторського бачення майбутнього міжнародного права. Це фактично два різних дослідницьких результати.

8. Джерельна база роботи є значною за обсягом, однак потребує більш ретельної селекції та редакційного опрацювання. У списку використано офіційні міжнародні документи, наукові статті, монографії, аналітичні матеріали, повідомлення засобів масової інформації, корпоративні сторінки, сторінки виробників і матеріали енциклопедичного характеру.

Новинні та корпоративні джерела можуть використовуватися для підтвердження окремих фактів, але вони не повинні замінювати офіційні документи або рецензовані наукові дослідження під час обґрунтування міжнародно-правових висновків. Особливо це стосується використання Wikipedia як джерела щодо процесу REAIM, матеріалів Reuters, The Verge, Axios, засобів масової інформації та рекламних сторінок виробників військової техніки.

У списку також наявні рукописи, робочі матеріали та позиції без року видання. Частина бібліографічних описів не містить повної назви документа, вихідних даних, сторінок, електронної адреси або дати звернення. Окремі документи наведено повторно. Це стосується рекомендації ЮНЕСКО, Блетчлійської декларації, політичної декларації щодо відповідального військового використання штучного інтелекту, директиви Міністерства

оборони США щодо автономних систем та резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 79/239.

Краще було б усунути дублювання, уніфікувати бібліографічні описи, перевірити статус кожного джерела та віддати перевагу первинним офіційним документам. Посилання в тексті також доцільно робити точнішими, із зазначенням сторінки, пункту або параграфа документа, а не лише групи джерел у загальних дужках.

9. Наукова новизна потребує більш чіткого відмежування авторських результатів від систематизації вже наявних документів і підходів. Наприклад, положення про необхідність людського контролю, підзвітності, надійності, тестування та управління ризиками вже закріплено у документах НАТО, REAIM, МКЧХ та національних стратегіях.

Тому краще було б показати, у чому полягає саме авторська інтерпретація взаємозв'язку цих принципів. Чи це нова класифікація, модель рівнів регулювання, система критеріїв, правовий механізм або нове розуміння юридичних наслідків. Таке уточнення зробило б положення новизни сильнішими і менш декларативними.

10. Робота виграла б від додаткового мовного та технічного редагування. У тексті трапляються конструкції «Американський підхід», «конференції», непослідовне написання ШІ, AI та AI, використання англomовних термінів без уніфікованого перекладу, а також написання

назви теми з великої літери всередині речення. Є окремі повтори та надмірно довгі речення.

Результати відкритого голосування:

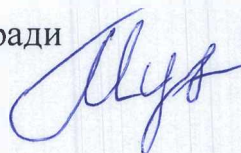
«За» – 5 членів ради,

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Деркач Олені Олександрівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Марина МЕДВЕДЄВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
14.09.2026р.

